

Утвърдил: .....

Декан

Дата .....

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Философски

Специалност:

Ф	Ф	С	0	4	0	1	1	3
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Социология

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

3	0	1	2
---	---	---	---

КАЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ В СОЦИОЛОГИЯТА

Преподавател: Доц. М. Якимова

Асистент: Гл. ас. В. Димитрова

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Доклад/Презентация	30
	Курсов учебен проект	45
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	15
Обща извънаудиторна заетост		90
ОБЩА ЗАЕТОСТ		150
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		3
ОБЩО ЕКСТ		5

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Участие в курсов учебен проект	50%
2.	Изпит	50%

Семинарните занятия по дисциплината представляват постъпателно провеждане на цялостно учебно изследване. Студентите получават домашни работи по изследването, предават ги в писмен вид и представят аудиторно резултатите си.

Завършване на курса: ТО + изпит

Допускане до изпит: до изпит се допускат всички студенти, които са предали и представили в час домашните си работи, чиито брой варира между 2 и 5 в зависимост от типа и тежестта на учебното изследване (по-трудно изследване – по-малък брой домашни), и са получили среден резултат различен от слаб 2.

Изпит: за изпита студентите се разпределят на екипи от 2-4 члена. Всеки екип представя публично анализ на част от изследователските резултати.

Изпитът е положен успешно, ако студентът получи успех минимум среден 3 на изпита.

Критерии на оценяване	
За оценка „Отличен“	Отличен б се получава за обстойно познаване на базата данни по

	изследването, изработена кодова матрица, конструирани хипотези, обобщение по кодове, анализ и съпоставяне на класове и типологии, триангулация (засичане на изводите с данни от други източници), търсене на форми на валидизация на изводите.
За оценка „ Много добър “	Мн. добър 5 се получава за обстойно познаване на базата данни по изследването, изработена кодова матрица, конструирани хипотези, обобщение по кодове, анализ и съпоставяне на класове и типологии.
За оценка „ Добър “	Добър 4 се получава за: обстойно познаване на базата данни по изследването, изработена кодова матрица, конструирани хипотези, опит за обобщение по кодове.
За оценка „ Среден “	Среден 3 се получава за: познаване на базата данни по изследването.

Балообразуване: крайният бал е средно аритметично от текущото оценяване и изпитния резултат.

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът представлява въведение в основните качествени изследователски методи в социалните науки. Целта му е да формира базисно знание за тях и умение да се следва ясна аналитична стратегия.

Поредицата от лекции цели да изгради кохерентна картина на изследователския процес, започвайки с генерирането на изследователски проблем и завършвайки с оценка на валидността и с представянето на основни аналитични резултати.

Поредицата от семинари е организирана така, че да формира и упражнява в аудиторна и извънаудиторна работа основни умения за набиране на данни посредством наблюдение, интервюиране, работа с текстове от архивни източници и групови дискусии, както и да изгради компетентности за грамотен и критичен прочит на качествени данни.

Предварителни изисквания:

Няма

Очаквани резултати:

Успешно завършилите курса студенти:

1) знаят:

- Разновидностите, методологическите предпоставки и ограниченията на качествените методи в социалните науки;
- Рефлексивни стратегии на работа с качествени методи

2) могат:

- Да формулират изследователски проблем;
- Да напишат изследователски проект;
- Да следват ясна аналитична стратегия;
- Да набират на данни посредством наблюдение, интервюиране, работа с текстове от архивни източници и групови дискусии;

Да четат грамотно и критично качествени данни.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорари ум
1	Лекция 1: Въведение: Видове и ограничения на количествените и качествените методи. Що е качествено изследване – 2 часа Цел на тази лекция е да представи основни теоретични и методологически дебати върху практиката на качественото изследване и да предостави работна дефиниция за “качествени методи” в съпоставка с количествените.	2 ч.
2	Лекция 2: Начало на изследването. Значението на теорията при генерирането на изследователски проблем. Теории и хипотези. Теорията като интерпретативен ориентир; хипотезата като фалшифицируемо	2 ч.

	<p>твърдение. Генериране на хипотези в хода на изследването. Проблемът за проверката на хипотези в качествено изследване.</p> <p>Цел на тази лекция е да въведе студентите в изследването като процес, да им представи ясни ориентири за разликата между социален и изследователски проблем, както и да акцентира върху разликата между теорията като интерпретативна рамка и хипотезата като фалшифицируемо твърдение и да формулира проблема за проверката на хипотези в качествено изследване.</p>	
3	<p>Лекция 3: Елементи на изследователския процес: Теория, хипотези, операционализация, селектиране, набиране на данни, структуриране на данни, оценка на резултатите. Изследователски процес и интерпретативна стратегия.</p> <p>Целта на тази лекция е да демонстрира отношението между изследователски процес и аналитична стратегия и да представи критерий за идентифициране на елементите на изследователския процес.</p>	2 ч.
4	<p>Лекция 4: Разновидности в качествено изследване. Въвеждане на основните типове методи за набиране на данни (наблюдение, интервю, експеримент и игрови методики, анализ на текстове от архивни източници, фокус-групи). Обзор и сравнение: какво искам да знам и как мога да го науча. Изследователските техники като разкриване и скриване.</p> <p>Целта на тази лекция е да предостави въвеждаща информация за спецификите и ограниченията на основните методи за набиране на качествени данни, да даде ориентири за избора на метод в изследователския процес и да съпостави различните типове методи.</p>	2 ч.
5	<p>Наблюдение. Теренната работа в етнографската традиция. Понятия за “включено наблюдение”, “терен”, “участник / наблюдател”; традиции на пораждаване на тези понятия. Организация на наблюдение. Наблюдението като техника и като практическа социална ситуация.</p> <p>С тази лекция курсът навлиза във втората си фаза, в която се представят и упражняват различните основни типове методи за качествено изследване. Лекцията представя наблюдението като метод за набиране на качествени данни, но и като практическа социална ситуация, с която изследователят трябва да се справи.</p>	2 ч.
6	<p>Оглед и структуриране на данни от наблюдение. Как разбираме една локална социална констелация от перспективата не на участника, а на наблюдателя. Как аналитично да разграничаваме двете перспективи в анализа на данните. Ролята на теоретизирането в изследването чрез наблюдение; интерпретация и индуктивен метод.</p> <p>Целта на тази лекция е да демонстрира как данните от наблюдението се подготвят за анализ, как данните не са самоговорещи, а са обвързани с аналитичната стратегия, как се оценяват границите на валидност на аналитичните резултати.</p>	2 ч.
7	<p>Интервю. Видове интервю (структурирано, полуструктурирано и неструктурирано; стандартизирано и нестандартизирано; фокусирано и наративно); разновидности в процеса на интервюиране - съставяне и провеждане. Интервюирането като социална ситуация. Етически измерения и проблеми на изследването.</p> <p>В тази лекция се обсъждат различните типове интервю (полустандартизирано, дълбочинно, наративно с допълнителен акцент върху експертното интервю), начините на провеждането и записването им. Специално внимание се обръща на техниките за контрол на надеждността на отговорите и на типичните грешки от страна на изследователя. Наред с това се разглеждат особеностите на интервюирането като комуникативен процес и социална ситуация.</p>	2 ч.
8	<p>Фокусирано и наративно интервю. Съставяне на гайд. Създаване на доверие с интервюирания.</p>	2 ч.
9	<p>Транскрибиране на записи от интервю и конвенции за транскрибиране.</p>	2 ч.

	<p>Конвенциите за транскрибиране спрямо софтуеърните пакети за обработка на качествени данни. Кодирание: отворено кодиране и категоризиране; процедури за кодиране и контрол върху кодирането.</p> <p>Целта на тази лекция е да въведе елементарни правила за превръщането на записа в текст, така че да подлежи на обработка и кодиране. Основен акцент е поставен върху изработването на кодова матрица и процедурите на кодиране.</p>	
10	<p>Фокус групи. Генериране на консенсус или изявяване на различия. Хомогенни или хетерогенни групи. Типове фокус-групови дискусии. Предимства и недостатъци на колективното интервюиране.</p> <p>Лекцията запознава студентите с фокус групите като метод за набиране на качествени данни (рекрутиране на участници, техники на модериране, основни типове информация и техники на регистрирането и обработката им).</p>	2 ч.
11	<p>Интервюирането като разговор с цел. Нивата на езика в социалната ситуация на интервюиране. Перспективи към проблема за езика в качествено изследване. Дискурс анализ и анализ на разговори.</p> <p>Тази лекция има три основни цели: да затвърди схващането за интервюирането като комуникативна ситуация със специален акцент върху различните езикови нива на комуникацията (по този начин още веднъж се обръща внимание на нуждата от предварителна запознатост с езика на респондента и на някои техники за формулиране и преформулиране на въпроси). Другата цел на лекцията е да разграничи всекидневните разговори от ситуацията на интервюиране от гледна точка на границите на интерпретацията. Третата цел е да се направи преход към следващата тема - за техники на анализ на текстови масиви.</p>	2 ч.
12	<p>Текстове от архивни източници. Понятие за архив. Архивът и неговата "биография". Типове архивни източници. Социални мрежи онлайн като интерактивни практики и като архив.</p> <p>Тази лекция цели най-напред да проблематизира обичайните схващания за архива като за безпристрастно натрупване на текстове, даващи автоматичен достъп до произвелата ги социална констелация. Вместо това вниманието се насочва към натрупването на архива като към властова практика, която привилегирова и игнорира, провеждайки определени системи на категоризация.</p>	2 ч.
13	<p>Валидност на резултатите и валидност на интерпретацията в качествено изследване. Възможности и граници на обобщението и екстраполацията. Оценка на аналитичните резултати.</p> <p>С тази лекция курсът преминава към проблема за строгостта в качествено изследване. Студентите се запознават с методите за оценка на валидността и надеждността на аналитичните резултати и с възможностите на качествения анализ да формулира генерализирани твърдения.</p>	2 ч.
14	<p>Как се пише аналитичен доклад. От данните към текста. Публично представяне на изследователските резултати. За рефлексивността.</p> <p>Тази лекция цели да насочи вниманието на студентите към това, че аналитичните резултати не могат да се схващат като самоочевидни и че тяхното представяне се подчинява на приети норми и форми на публичен текст. Поставя се акцент върху риска от изкривяване на резултатите посредством езика и формата на изложението.</p>	2 ч.
15	<p>Практическата социална и политическа релевантност на качествено изследване. Предполагамата „невинност“ на изследователските техники и сблъсъкът на перспективи към социалния свят. Заключение.- 2 часа</p> <p>Заклучителната лекция поставя въпроса за отношението между аналитични резултати и публичност. Акцентът е върху това, че публично тиражираните изследователски резултати не са "невинни", а влизат в логиките на публичното говорене и на сблъсъка на перспективи към публичното пространство.</p>	2 ч.
Общо:		30 ч.

№	Семинарни занятия:	Хорари ум
1.1	Един пример от възникването на практиката на качествените изследвания. Как да изучаваме културата?	2 ч.
2.1	Занаятът да се пише изследователски проект. Генериране и представяне на проблем.	2 ч.
3.1	Занаятът да се пише изследователски проект. Подбиране на случаи. Типологична и квотна извадка. Планиране и финансиране на изследователския процес.	2 ч.
4.1	Как да изберем метод на изследване: практически ориентири. Изследователски проблем, достъпност на данните, обезпечимост на техниките.	2 ч.
5.1	Как да подходим към терена: практически правила. Наблюдението като техника и като социално взаимодействие. Социалните роли на изследвателя. Съхраняване на данните: записки, визуални материали, аудио-записи. (Студентите получават първата си домашна курсова задача - провеждане на наблюдение в някакво "естествено" социално пространство - вестникарска сергия, квартален пазар, студентски семинар.)	2 ч.
6.1	Структуриране на данни от наблюдение; подготовка на данните за кодиране и анализ. Оценка на резултатите и ревизиране на хипотезите. (Обсъждане на хода от домашната работа.)	2 ч.
7.1	Как да проведем и да запишем едно интервю. Типични грешки в хода на интервюирането и в съставянето на сценарий (гайд) за интервю. (Студентите получават втората си домашна курсова задача - провеждане на интервю с участник в избраната за наблюдение по първата задача социална конфигурация.)	2 ч.
8.1	Съставяне и тестване на гайд за интервю.	2 ч.
9.1	Подготовка на данни от интервю за обработка и анализ.	2 ч.
10.1	Как да организираме фокус-групова дискусия. Брой групи, брой участници в група; рекрутиране на участниците; скрийнинг и тайминг; техники на модерация.	2 ч.
11.1	Как разбираме текст или разговор. Граници на интерпретацията. (Студентите получават извънаудиторна задача - кодиране и интерпретация на текст, записан и транскрибиран при някоя от предишните домашни.)	2 ч.
12.1	Имплицитни и експлицитни системи на категоризация в архива; прекодиране на архива за собствено изследователските цели; контрол и прозрачност на процедурите. Разбиване на фрагменти и кодиране: упражнение по дигитализирани източници на ЦДА.	2 ч.
13.1	Методи за валидизация в качественото изследване: валидизация на респондентите, постинтервюиране; фокус-група на интервюиращите; триангулация на данните.	2 ч.
14.1	Подготовка за публично представяне на резултатите от домашните задачи – (такава е формата на крайния изпит по дисциплината.)	2 ч.
15.1	Подготовка за публично представяне на резултатите от домашните задачи (такава е формата на крайния изпит по дисциплината.)	2 ч.
Общо:		30 ч.

Конспект за изпит

Изпитът по дисциплината е публично представяне на анализ и интерпретация на данни, набрани в хода на учебния курсов проект. Темата на учебното изследване се определя в началото на всеки курс.

Библиография

Основна:

Гарфинкъл, Харолд (2005) *Изследвания по етнометодология*. София: ИК "Критика и хуманизъм"

- Гийрц, Клифорд (1990) *“Интерпретация на културите”*, Глава I. В: *Идеи в културологията*, т. 1, с. 526 - 557. София: УИ “Св. Кл. Охридски”
- Найденова, Вихра, Магдалина Джамджиева, Вера Стаевска (съст.) (2008) *Качествени методи в социалните изследвания: Въведение*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- Мароцки, Винфрид. „Силата на спомена: въвличеност и рефлексия. На www.nbu.bg/.../Marotzki_Doklad_Seminar.pdf
- Стоянов, Красимир, интервю с Винфрид Мароцки (2007) „Качествените изследвания са свързани с въпроса как хората внасят смисъл в своя живот. Сп. *Социологически проблеми*, бр. 1-2, с. 324-327.
- Якимова, Милена (2010) *София на престолюдието (с тарикатско-български речник)*. София: Изток-Запад
- Arksey, H., P. Knight (1999) *Interviewing for Social Scientists: An Introductory Resource with Examples*. London: SAGE, chapters 1-6.
- Berg, B. 1989 (Orig. 1954). *Unobtrusive Measures in Research. Archival Strategies*. In: *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Simon & Schuster, Massachusetts.
- Bradley, Jana (1993) “Methodological Issues and Practices in Qualitative Research”. *Library Quarterly*, Vol. 63, no. 4, pp, 431-449.
- Coffey, A., P. Atkinson. (1996) *Making Sense of Qualitative Data: Complementary Research Strategies*. Thousand Oaks, SAGE, chapter 2.
- Denzin, Norman K. and Yvonna S. Lincoln (2011) *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. London: SAGE
- Cooper, Karin and Robert E. White (2012) *Qualitative Research in the Postmodern Era. Contexts of Qualitative Research*. Springer Science + Business Media
- Silverman, David (2000) *Doing Qualitative Research. A Practical Handbook*. Sage, London-Thousand Oaks-New Delhi.
- Silverman, David (2001) *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. London: SAGE
- Stubbs, M. (1983). *Discourse Analysis: The sociolinguistic analysis of natural language*. Oxford: Blackwell

Допълнителна:

- Ball, M. (2005) “Working with Images in Daily Life and Police Practice: An Assessment of the Documentary Tradition”. In: *Qualitative Research*, Vol. 5 (4).
- Berg, B (1989, orig. 1954). A Dramaturgical Look at Interviewing. In: *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Simon & Schuster, Massachusetts.
- Van Dijk, T. A. (ed). (1997). *Discourse Studies*. 2 vols. London: Sage.
- Whyte, W. F. (1998, orig. 1943). *Street Corner Society*. Chicago: University of Chicago Press. Introduction: Cornerville and Its People.

Дата: 17 февруари 2013 г.

Съставил: Доц. М. Якимова